

MAGAZIJN

- OORLOG IN EUROPA
- JOHAN DE WITT EN HET RAMPJAAR
- HET WATER ALS BONDGENOOT

Platform Rampjaarherdenking 1672-2022
Kwartaalmagazine - Mei 2022 - Nr.6

Rovyn de Hooge. Inv. 1672

Inhoud

Christopher Joby, recensie <i>Franse tirannie: het Rampjaar 1672 op school - Oorlog in Europa</i>	p. 2
Sander van Walsum, recensie <i>Rampjaar 1672 en Johan de Witt en het Rampjaar</i> In Rampjaar 1672 zijn de getuigenissen geen franje, maar de pijlers van het verhaal	p. 5
Merle Lammers, recensie <i>Oude Hollandse Waterlinieboek</i> Het water als bondgenoot tegen Fransen. 350 jaar Oude Hollandse Waterlinie	p. 9
<i>Interview RTV Utrecht met Daan Wolfert</i> Rampjaar in de Vechtstreek krijgt na 350 jaar eindelijk een gezicht	p. 11
<i>Interview AD Groene Hart met Bernt Feis</i> Boek schetst veelzijdigheid van Willem III: ijzervreter, vredesapostel, generaal of toch diplomaat?	P. 13
<i>Thema van de Maand is Wat een ramp!</i> Beatrice de Graaf schrijft essay Maand van de Geschiedenis 2022	p. 14

Cover-afbeelding

Romeyn de Hooghe was een belangrijke vervaardiger van actuele prenten. Hier zijn afbeelding van de 'Franse tirannie' in Bodegraven. De Franse troepen plunderden, verkrachtten, brandden het dorp plat en doodden het vee voordat zij de wijk namen richting Utrecht.

Romeijn de Hooghe, 1673, Atlas va Stolk, Rotterdam.

Boekenspecial over het Rampjaar

2022 zijn al meer dan twintig nieuwe boeken verschenen over het Rampjaar, nog afgezien van de stroom aan lokale publicaties. Daarom bracht het Platform afgelopen maand de prachtig uitgevoerde Rampjaar-Boekenspecial uit, waarin ca 20 boeken worden besproken.

Met advertenties, boekbesprekingen en achtergrondartikelen en een voorwoord van Luc Panhuysen.,

U kunt exemplaren van deze boekenspecial bestellen bij het Platform voor de kostprijs (verzendingkosten). Inf.: contact@rampjaarherdenking.nl

Maar bekijkt u eerst de [boekenspecial](#) digitaal.

In

Stichting
Platform Rampjaarherdenking 1672 - 2022

Bezoek- en postadres: Houttuinlaan 4, 3447 GM Woerden
Telefoon: 06 83 00 75 62 IBAN NL61 RABO 0357 1483 98 KvK 7864 5166

contact@rampjaarherdenking.nl rampjaarherdenking.nl

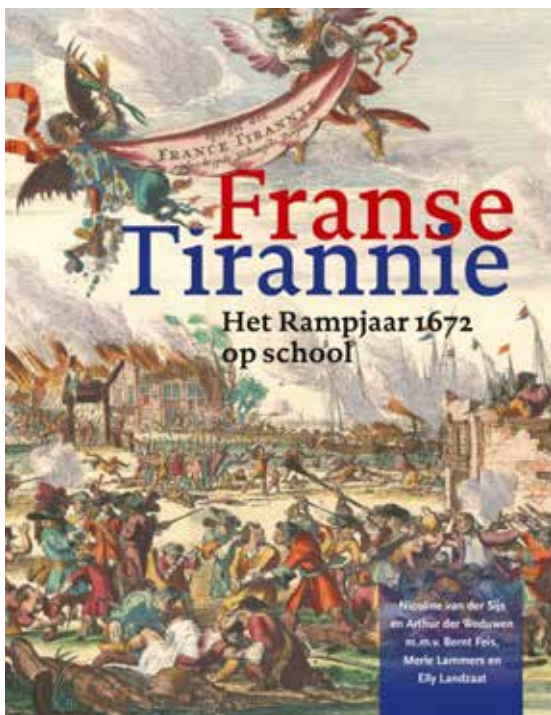
MAGAZIJN is een uitgave van de Stichting Platform Rampjaarherdenking.

Medewerkers aan dit nummer: drs Merle Lammers en drs. Bernt Feis.

Nr. 6, mei 2022, oplage 10.500 ex.

Christopher Joby, recensie *Fransse tirannie: het Rampjaar 1672 op school* Oorlog in Europa

In 2022 is er helaas weer een oorlog in Europa. Vanwege de lange periode van relatieve vrede die sinds 1945 in Europa heeft geregeerd, is het gemakkelijk om te vergeten dat oorlog tussen Europese landen vóór 1945 min of meer de normale stand van zaken was. Wat de Lage Landen betreft, hun zuiderburen vielen hen meer dan eens aan. Dit jaar is het 350e herdenkingsjaar van de Franse aanval van 1672, het zogenaamde Rampjaar, dat volgens sommige historici een einde maakte aan de Gouden Eeuw en de dood veroorzaakte van duizenden Nederlanders, waaronder de gebroeders de Witt en, twee jaar later, Johannes Vermeer, en tot de terugkeer aan de macht van het huis van Oranje-Nassau o.l.v. stadhouder Willem III.

Hoe zou men zo'n vernedering van de Republiek moeten herdenken? Het antwoord van de bekende taalhistorica Nicoline van der Sijs en de historicus Arthur der Weduwen is een boeiend boek over de anonieme *Nieuwe Spiegel der Jeught of Fransche tyrannye*, een leerboek dat al in 1674 werd uitgegeven 'zodat de jongelui de gebeurtenissen nooit vergeten en kunnen leren van wat ons is overkomen'. Het boek bestaat uit vier essays over verschillende aspecten van de Franse aanval en de publicatie en receptie van de *Nieuwe Spiegel* en een hertaling van de *Nieuwe Spiegel* door Nicoline van der Sijs met veel voetnoten. Daarbij is er ook een transcriptie van de oudst bewaard gebleven editie van 1680, die te vinden is [op een website](#).

Fransse moordzucht

Het eerste essay, van Bernt Feis, voorzitter van de Stichting Platform Rampjaarherdenking 1672-2022, beschrijft de vorm, inhoud en indeling van de *Nieuwe Spiegel* en gaat in op de vraag 'in hoeverre kloppen de gruwelverhalen van de *Nieuwe Spiegel*'. Het antwoord (spoiler alert!) is dat het boek veel oorlogshandelingen vermeldt die echt zijn gebeurd. Niettemin speelde de *Nieuwe Spiegel* een rol in de propagandaoorlog tussen Nederland en Frankrijk en diens Zonnekoning Lodewijk XIV die de aanval als een triomf wilde presenteren.

Het tweede essay, van de militair historica Merle Lammers, behandelt de acties van de Fransen zoals beschreven door tijdgenoten. Er werden veel prenten gedrukt, waaronder de bekendste die van Romeyn de Hooghe zijn, en pamfletten waarin de gruweldaden van de Fransen in bijv. de dorpen van Bodegraven en Zwammerdam uitvoerig werden beschreven. Die twee dorpen groeiden uit tot het symbool van 'de Franse verniel-, plunder- en moordzucht'.

De essays van Arthur der Weduwen en Nicoline van der Sijs nemen de *Nieuwe Spiegel* zelf onder de loep. Der Weduwen gaat in op de totstandkoming, productie, gebruik en invloed van het boek. Van der Sijs bespreekt uitvoerig de taal de *Nieuwe Spiegel*. Der Weduwen die een aantal boeken over de boekhandel in de Gouden Eeuw heeft uitgegeven, schrijft dat de *Nieuwe Spiegel* heel veel succes kende – al binnen drie maanden werd het door drie verschillende drukkers uitgegeven. De *Nieuwe Spiegel* werd grotendeels beïnvloed door een

oudere *Spiegel der Jeught*, dat over de Opstand tegen Spanje ging en voor het eerst in 1614 werd gedrukt. En wie kocht het boek? Volgens Der Weduwen vooral schoolmeesters die de boeken dan doorverkochten aan leerlingen of ze gebruikten voor groepslessen.

Gruweldaden

Dan komen we bij het essay van Nicoline van der Sijs. Voor wie zich, zoals ik, met de geschiedenis van het Nederlands bezighoudt, is dit hoofdstuk een echte *must*. Een interessant feit is dat er weinig Franse leenwoorden zijn in de *Nieuwe Spiegel*. Een uitzondering is *tirannie* in de titel. Dit heeft te maken met het anti-Franse karakter van het werk. De taal van die tijd was uiteraard anders dan die van nu. De spelling was onregelmatig, de *Nieuwe Spiegel* gebruikte *haar* voor persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden die men tegewoondig uitdrukt met *hen*, *hun* of *haar*, en *naar* als richtingaanduiding werd uitgedrukt met *na*.

De taal van de essays en de hertaling is toegankelijk en wat vooral opvalt is dat het boek rijk versierd is met ruim tachtig illustraties, waaronder portretten van de hoofdpersonages, houtsneden uit de *Nieuwe Spiegel* en contemporaine kaarten en prenten, die de Franse gruweldaden weergeven. Kortom, dit boek is een echte aanrader en biedt een goede manier om de gebeurtenissen van 350 jaar geleden te herdenken. Bovendien, het herinnert ons, zoals George Santayana zei, dat 'Zij die hun geschiedenis vergeten, zijn gedoemd om deze te herhalen'.

Nicoline van der Sijs en Arthur der Weduwen m.m.v Bernt Feis, Merle Lammers en Elly Landzaat, *Franse tirannie: het rampjaar 1672 op school*. Zwolle, Waanders, 2022.

@ Christopher Joby voor Neerlandistiek <https://neerlandistiek.nl/2022/05/oorlog-in-europa/>

Een goddeloofse boef tot Tyranny genegen,
Heeft een onnoofsel kindt in't brandent huys gekregen;
Het kindt dat lacht hem toe, en jankten na de mam,
Hy vat 'et by een been, en werpt 'et in de vlam.

Een goddeloze boef, tot tirannie genegen,
Heeft een onschuldig kind in het brandend huis gekregen;
Het kind lachte hem toe en jankte naar zijn mam,
Hij pakt het bij een been en werpt het in de vlam.

Noyt sagh men sulck bedrijf als van dees Franse Bullen,
Die 's menschen lichaem dus met water op doen vullen,
Dan trapt men op den buyck, het water springht om hoogh,
Gelijck uyt een Fonteyn; O! spiegel voor ons oogh.

Nooit zag men zo'n wandaad als van deze Franse bullen,
Die een menschenlichaam zo met water op gingen vullen,
Dan trappen ze op de buik, het water springt omhoog,
Als uit een spuitende fontein, o, spiegel voor ons oog.

Houtsneden uit de *Nieuwe Spiegel der Jeught of Fransche tyrannye*

Sander v Walsum recensie *Rampjaar 1672 en Johan de Witt en het Rampjaar* **In *Rampjaar 1672* zijn de getuigenissen geen franje, maar de pijlers van het verhaal**

Luc Panhuysen vertelt boeiend over het onheil dat Nederland in het Rampjaar 1672 te verduren kreeg. Uit een bloemlezing van zijn brieven komt Johan de Witt naar voren als een machteloze toeschouwer van het naderende gevaar.

Beeld Avalon Nuovo

Nederland zou kunnen worden opgevoerd als voorbeeld van de – discutabele – stelling dat vrede de mensen vet en gezapig maakt. In 1648, bij de Vrede van Münster, legde de Republiek de wapens neer – na Spanje tachtig jaar te hebben bevochten. Dat deed ze enigszins onwillig, want de oorlog had haar veel welvaart en internationaal prestige gebracht. ‘De oorlogsgod Mars had de Nederlanders gestaald en meer dan dat: hij had ze gevormd’, schrijft historicus Luc Panhuysen in de herziene editie van zijn boek over het Rampjaar 1672.

Aanvankelijk had de oorlog de Nederlanders overwegend leed gebracht. ‘Huil, huil als je wilt en

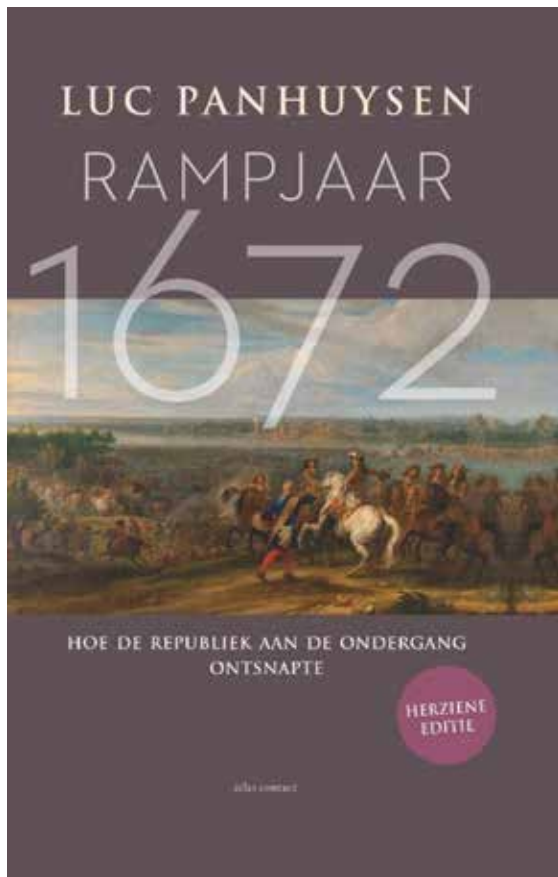
zo vaak als je wilt’, dichtte Justus Lipsius. ‘De beker van de ramspoed zul je toch drinken.’ Oorlog was tenslotte ‘een doelbewuste straf uit het arsenaal van de allerhoogste rechter’. Maar na vele bittere jaren ontpopte God zich als weldoener voor de Nederlanders en riep een predikant Hem dankbaar toe: ‘Gij hebt ons land gemaakt tot een pakhuis, tot een beurs en tot de winkel van Europa, ja van heel de wereld.’

Nederland nam afscheid van de oorlog als verdienmodel, had geen behoefte meer aan een stadhouder en inde gretig het vredesdividend. Het hield nog een toonbare vloot in stand, die met succes enkele zeeslagen met de Engelsen uitvocht, maar verwaarloosde zijn defensie op het land. Toen de Franse koning Lodewijk XIV allianties aanging met Engeland en de bisschoppen van Keulen en Münster om de Republiek tot een rompstaatje te reduceren, leken de regenten in Den Haag zich niet bewust van de naderende gevaren.

Dat besef daagde pas nadat Lodewijk en zijn bondgenoten zonder noemenswaardige tegenstand de oostelijke provincies onder de voet hadden gelopen, Utrecht hadden ingenomen en uiteindelijk slechts van het hart van Holland waren gescheiden door de waterlinie – een smalle strook drassig land die zich uitstreckte van Muiden tot Gorcum. In die desperate toestand bevond de Republiek zich in de zomer van 1672, het jaar dat op goede gronden als het ‘Rampjaar’ de boeken is ingegaan.

Uitputtingslag

Van deze episode weet de hedendaagse Nederlander die enig geschiedenisonderwijs heeft genoten weinig meer dan dat een bloeddorstige meute zich bij de Gevangenenpoort in Den Haag vergreep aan de gewezen raadspensionaris Johan de Witt en diens broer Cornelis, dat met de herroeping van het Eeuwig Edict het pad werd

geëffend voor prins Willem III als stadhouder en kapitein-generaal (opperbevelhebber) van het Staatse leger, en dat Lodewijk XIV en diens bondgenoten uiteindelijk afdropen. Minder bekend is dat het Rampjaar zich feitelijk tot diep in 1673 uitstrekte en dat er een uitputtingsslag met Frankrijk van vele decennia op volgde die de financiële en mentale draagkracht van de Republiek te boven ging. De korte Gouden Eeuw, waarvan de naam hoe dan ook ter discussie staat, was in 1672 dus feitelijk ten einde.

Luc Panhuysen beschrijft de lotgevallen van de Republiek tijdens de zeventien rampmaanden op basis van de correspondentie van de Utrechtse regent Godard Adriaan van Reede, de hoofdbewoner van kasteel Amerongen, zijn vrouw Margaretha Tunor en hun (enige) zoon Godard van Reede, heer van Ginkel. Het is een beproefde methode om te laten zien wat de weerslag was van belangwekkende gebeurtenissen op het leven van ooggetuigen. Soms is daarbij voor die ooggetuigen niet meer dan een rol als edelfigurant weggelegd. De familie Van Reede heeft echter meegeschreven aan de dramaturgie van het Rampjaar.

Godard Adriaan poogde als diplomaat bondgenootschappen tot stand te brengen tussen

de Republiek, de keizer van het Heilige Roomse Rijk en de Duitse vorsten – van wie de keurvorst van Brandenburg, Frederik Willem, de belangrijkste was. Margaretha vluchtte bij de nadering van de Franse troepen – die kasteel Amerongen in de as zouden leggen – naar het relatief veilige Holland. Eerst naar Amsterdam, later naar Den Haag. Van daaruit bestookte zij haar echtgenoot met onheilstijdingen uit het belaagde vaderland. Daarin raakte ze zo bedreven, dat Godard Adriaan haar na enige tijd liet weten graag van nog meer slecht nieuws verschoond te willen blijven. Zoon Godard ten slotte, bevond zich tijdens het Rampjaar (en tijdens de oorlogen die daarop volgden) als bevelvoerend militair van het Staatse leger steeds in de nabijheid van het front – dat gaandeweg steeds meer in zuidelijke richting opschoof.

Geen kunstgrepen

Vader, moeder en zoon belichaamden dus ieder een aspect van het Rampjaar. Hun getuigenissen zijn niet de franje bij het boeiende verhaal dat Panhuysen (ook nu weer) vertelt, ze vormen er de pijlers van. En nergens heeft de auteur zich van kunstgrepen hoeven bedienen om hun ervaringen in het grote verhaal onder te brengen: zij waren onderdeel van de beproevingen van het Rampjaar.

Die beproevingen waren overigens ten dele van Nederlandse makelij. In haar jammerbrieven spreekt Margaretha aanhoudend haar ergernis uit over de povere staat van de landsverdediging, het bedroevende moreel in de belaagde gewesten en het volledige gemis aan urgentie bij de regenten in Den Haag. 'Het leek wel alsof men de oorlog dacht te winnen met vergaderen.' Het was aan Amsterdam – de machtigste stad van de machtigste provincie – te danken dat de Republiek niet in de zomer van 1672 capituleerde.

Te midden van het onheil dat over de Republiek werd uitgestort – haar bewoners konden uitsluitend moed putten uit enkele onbesliste zeeslagen – werd het belangrijkste wapenfeit door vrijwel niemand opgemerkt: de effectiviteit van de waterlinie, die niet van de ene op de andere dag zichtbaar werd. Anders dan bij het nageslacht had de waterlinie bij veel tijdgenoten een belabberde reputatie. Burgers en buitenlui die voor graafwerkzaamheden waren opgeroepen, verschenen niet. Boeren probeerden

de inundatie van hun land ongedaan te maken – een vergrijp dat na het aantreden van prins Willem III als stadhouder en kapitein-generaal met de dood kon worden gestraft.

Orgie van wraakzucht en bloeddorst

In het boek van Panhuysen is voor de gebroeders De Witt een tamelijk bescheiden rol weggelegd – wat wellicht samenhangt met het feit dat de belangrijkste personages intensievere contacten onderhielden met Willem III, de voornaamste tegenstrever van Johan de Witt. Voor hem en voor zijn oudere broer Cornelis verliep het Rampjaar in de meest letterlijke zin noodlottig. Op 20 augustus werden zij in de nabijheid van de Haagse Gevangenenpoort, waar Cornelis sinds 7 augustus had verbleven, ‘op beestachtige wijze vermoord’ – zoals de orgie van plebejische wraakzucht en bloeddorst in de geschiedenisboeken doorgaans wordt omschreven.

Uit de honderden brieven die de raadspensionaris de voorgaande maanden had ontvangen en verstuurd, heeft een projectteam van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, aangevoerd door Ineke Huysman en Roosje Peeters,

een becommentarieerde bloemlezing samengesteld. Hierin figureert Johan de Witt als een betrekkelijk machteloze toeschouwer van de rampen die zich steeds dichterbij voltrekken.

Wat voor de Romeinen gold, gold ook voor het Bataafse volk, schreef Johan de Witt op 12 augustus, acht dagen nadat hij als raadspensionaris was teruggetreden, in wat vermoedelijk zijn laatste brief was. ‘Bij voorspoed eisen allen voor zich de eer, bij tegenspoed wijt men het één.’ Mogelijk had Willem III de gebroeders De Witt voor hun gruwelijke lot kunnen behoeden. De samenstellers van de bloemlezing schrijven het niet met zoveel woorden, maar deze opvatting klinkt wel duidelijk door in de introductie van meerdere brieven.

Zo zou de prins een funeste rol hebben gespeeld in de lastercampagne die de gebroeders De Witt de laatste maanden van hun leven moesten ondergaan. Johan de Witt vroeg Willem III tegen zijn belagers in bescherming te worden genomen, maar de prins gaf rijkelijk laat en met halfslachtige formuleringen gehoor aan dat verzoek. Het kwam erop neer dat Willem III het te druk had om zich in het waarheidsgehalte van alle aantijgingen te verdiepen. En daarmee droeg hij allerminst bij aan de tempering van de volkswroede in de bewogen zomer van 1672.

Luc Panhuysen: *Rampjaar 1672 – Hoe de Republiek aan de ondergang ontsnapte*. Atlas Contact; 473 pagina's; € 25. ★★★★★

Ineke Huysman en Roosje Peeters (red.): *Johan de Witt en het Rampjaar – Een bloemlezing uit zijn correspondentie*. Catullus; 271 pagina's; € 24,99. ★★★★★

@ Sander van Walsum 12-5-2022 voor De Volkskrant, *Johan de Witt en het Rampjaar en Rampjaar 1672. Hoe de Republiek aan de ondergang ontsnapte*:

<https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/in-rampjaar-1672-zijn-de-getuigenissen-geen-franje-maar-de-pijlers-van-het-verhaal~ba2a519d/>

Merle Lammers recensie *Oude Hollandse Waterlinieboek*

Het water als bondgenoot tegen Fransen. 350 jaar Oude Hollandse Waterlinie

Het Rampjaar en de totstandkoming van de Oude Hollandse Waterlinie worden in 2022 herdacht en gevierd. Als startschot voor de herdenking gaf WBOOKS in 2021 in samenwerking met de Stichting OHW *Het Oude Hollandse Waterlinie Boek* uit, geschreven door historicus Sander Enderink. De geschiedenis van de Oude Hollandse Waterlinie, een verdedigingslinie tussen de Zuiderzee en Heusden, wordt op een spannende en pakkende manier verteld. Het boek is bedoeld voor een breed publiek en heeft vooral tot doel om 350 jaar Oude Hollandse Waterlinie op de kaart te zetten. Het boek bevat 245 verhalen over de waterlinie, verdeeld over tien hoofdstukken. Het leeuwendeel – 120 van de 288 pagina's, verdeeld over vijf hoofdstukken – gaat over het Rampjaar 1672, het geboortjaar van de Oude Hollandse Waterlinie.

Water als verdedigingsmiddel

Het idee van een muur van water om de vijand tegen te houden was niet nieuw; deze praktijk werd al tegen de Spanjaarden ingezet tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Toch kwam pas in 1672 een eerste waterlinie tot stand. Dat wil niet zeggen dat er een goed uitgewerkt plan klaarlag voor wanneer de vijand de Republiek zou binnenvallen. In tegendeel. De totstandkoming van de waterlinie had nogal wat voeten in de aarde. Op levendige wijze beschrijft Enderink het eindeloze getreuzel van de verschillende stadsbesturen bij de totstandkoming van de waterbarrière, die

uiteindelijk pas gerealiseerd werd toen de vijand de grenzen van de Republiek al gepasseerd was. Dijken werden doorgestoken en polders liepen onder water. Langs vestingen en schansen kwam een verdedigingslinie tot stand die er uiteindelijk voor zorgde dat de Fransen niet tot Holland door konden dringen. De provincies Gelderland, Utrecht en Overijssel werden bezet.

De Franse Tirannie

Toch was de waterlinie geen ondoordringbare barrière. Het grootse gevaar vormde het weer: wanneer het vroom, zou de vijand wel eens een poging kunnen wagen om over het ijs naar Holland te trekken. De Franse generaal Luxembourg trommelde eind december 1672 een leger bijeen om via Woerden over het ijs bij Zegveld naar Holland te trekken. Toen het begon te dooien en het ijs te zwak bleek, was de Fransman genoodzaakt een deel van zijn leger terug te sturen. Met een ander deel trok hij verder. Het rijke Holland was niet meer te bereiken, maar het lukte om terug te keren naar Woerden door langs de kleine dorpjes Bodegraven en Zwammerdam te trekken. De soldaten vierden hier hun frustraties bot op de bevolking. Er zijn gruwelijke verhalen bekend over verkrachtingen, martelpartijen en plunderingen. Het is jammer dat Enderink de tocht van de Fransman wel beschrijft, maar niet ingaat op de verhalen van tijdgenoten over het bloedbad. Hoewel Enderink wel aandacht besteed aan de lotgevallen van boeren of mensen die in de dorpjes in het frontgebied langs de

waterlinie woonden, ligt het accent – zoals in veel militair historische studies – voornamelijk op ‘grote, belangrijke mannen’.

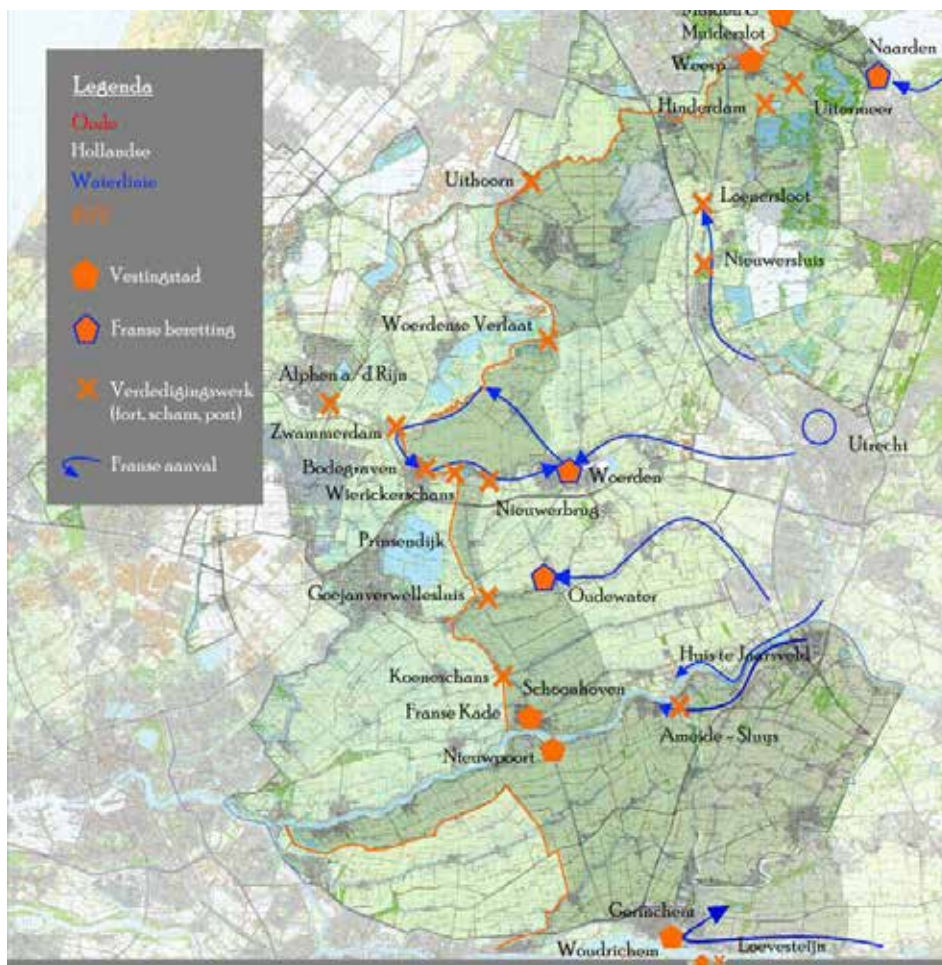
Een plaatje bij een praatje?

Het boek is prachtig vormgegeven: elk venster is voorzien van een afbeelding. Foto's van (de overblijfselen) van vestingsteden worden afgewisseld met 17de- en 18de-eeuwse prenten en schilderijen. Door de nadruk te leggen op afbeeldingen schuilt tegelijkertijd ook een gevaar. Soms lijkt het alsof er met veel moeite een enigszins geschikt plaatje is gezocht. Daarbij helpt het ook niet dat onderschriften bij de afbeeldingen ontbreken. Het venster over de Slag bij Kruiplin (11-12 oktober 1672) wordt bijvoorbeeld voorzien van een ruitergevecht van Jan van Huchtenburg uit ca. 1680-1700. De lezer zou kunnen denken dat het schilderij deze slag verbeeldt. Op de achtergrond van het venster over de (nieuwe) katholieke inwijding van de Domkerk in Utrecht staat de

zielenvisserij van Adriaen Pietersz. van de Venne uit 1614. Dit soort kleinigheden zijn jammer, want er bestaan wel degelijk prenten van de slag bij Kruiplin, de katholieke inwijding van de Domkerk en de processies in Utrecht. Deze kleinigheden doen echter weinig af aan de spannende, vlot geschreven verhalen. Het boek is dan ook een aanrader voor de lezer die meer wil weten over het water dat ons 350 jaar geleden van de verdrinkingsdood redde.

Sander Enderink, *Het Oude Hollandse Waterlinie* Boek, WBOOKS: Zwolle 2021, 288 pp., geïllustreerd, ISBN: 9789462584259. Prijs €19,95.

@ Merle Lammers 1-5-2022 voor Tijdschrift Holland, *Het Oude Hollandse Waterlinie* Boek: <https://tijdschrift-holland.nl/recensie-waterlinie-boek/>

De Oude Hollandse Waterlinie vormde in 1672 en 1673 een langgerekt waterfront tussen de Staatse en Franse legers.

Interview RTV Utrecht met Daan Wolfert

Rampjaar in de Vechtstreek krijgt na 350 jaar eindelijk een gezicht

© RTV Utrecht / Dion Balfoort

STICHTSE VECHT - Zo gemoedelijk als het vandaag de dag in dorpen als Breukelen, Maarsse, Nieuwersluis en Loenen is, zo is het niet altijd geweest. Wie in de tijd van Lodewijk XIV aan 'de verkeerde kant' van de Vecht woonde had het niet makkelijk. Er werd geroofd en geplunderd. "Dorpjes als Waverveen, Breukelen en Abcoude zijn toen grotendeels platgebrand."

In 1672 voltrekt zich een rampjaar in de Vechtstreek. Van alle kanten wordt het gebied aangevallen door Franse, Duitse en Engelse troepen. Nu – 350 jaar later – heeft Maarsseenaar Daan Wolfert alle gebeurtenissen van toen gebundeld in een boek: 'Een ramp voor de Vechtstreek – 1672-1673'. Ruim 2,5 jaar is hij bezig geweest om alle gebeurtenissen te verzamelen.

Vrijwilliger bij Slot Zuylen

Normaal gesproken is Wolfert als vrijwilliger gids bij kasteel Slot Zuylen. "Toen de directeur hoorde dat ik mijn boek bijna af had, stond hij erop dat ik het hier zou presenteren", vertelt de 75-jarige geschiedenisfanaat. Op net iets meer dan een steenworp afstand van Oud-Zuilen bezit Wolfert, samen met zijn geliefde, al zestien jaar een woonark op De Vecht. Zijn passie voor dit gebied komt niet eens doordat hij in Utrecht, Breukelen en Maarsse heeft gewoond. "Vooral het Rampjaar interesseert mij heel erg. Het verbaasde mij dat er zo weinig

geschreven was over dit gebied. Het was hier de frontlinie."

Het jaar 1672 staat in Nederland bekend als het Rampjaar. Van verschillende kanten werd de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, kortweg de Republiek, aangevallen door grootmachten Frankrijk en Engeland en de Duitse bisdommen Münster en Keulen. Het zwakke leger van de Republiek kon makkelijk verslagen worden, waardoor voornamelijk de Franse troepen – onder leiding van koning Lodewijk XIV – plunderend en moordend opwaarts door het land konden trekken.

Terwijl de Fransen onder leiding van Lodewijk XIV vanuit het zuiden steeds meer land veroverde, begon de Staten-Generaal direct met onderhandelingen. De tijd die hiermee gerekte werd, gaf Hollandse regenten de kans om een waterlinie te realiseren. Wij kennen deze tegenwoordig als de Oude Hollandse Waterlinie en de Vecht was hierin een belangrijke rivier. "Dorpjes al Breukelen, Maarssen, Nieuwersluis en Loenen lagen aan de verkeerde kant van die waterlinie", legt de schrijver uit. En wie aan de verkeerde kant van de Vecht woonde had het niet makkelijk. "Er werd geroofd, geplunderd of een brandschatting opgelegd." Brandschatting is de som die een dorp aan de bezetter vroeger soms moest betalen om te voorkomen dat het in brand werd gestoken. Wolfert: "'Dorpjes als Waverveen, Breukelen en Abcoude zijn toen grotendeels platgebrand."

Dozen vol

Als liefhebber van geschiedenis liep Wolfert een aantal jaren geleden als bestuurslid rond bij een historische vereniging in Breukelen. De voorzitter was hier bezig met het verzamelen van allerlei

informatie en materiaal over de frontlinie van het Rampjaar. "Toen hij overleed, kreeg ik van zijn familie die hele verzameling. Een paar dozen vol." Die dozen hebben eerst beneden in de woonark gestaan, maar "toen ik door de pandemie weinig meer op handen had, besloot ik maar eens aan de dozen te beginnen." Vervolgens kwam Wolfert er achter dat er nog helemaal geen boek over de Vechtstreek in deze periode was en dus besloot hij zich te verdiepen. "Je moet alleen wel een beetje dat 17e-eeuwse Nederlands snappen, maar na even oefenen ging dat wel."

Daan Wolfert, Een ramp voor de Vechtstreek, 1672-1673, Uitg. Verloren, 248 p., € 25. Het boek vertelt het verhaal van de streek en zoomt in op de bijzondere verhalen van verschillende dorpskernen. .

@ <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/3375783/r-ampjaar-in-de-vechtstreek-krijgt-dankzij-daan-wolfert-na-350-jaar-eindelijk-een-gezicht>

The clipping is from 'Regio' magazine, issue 6, dated Monday 4 November 2021. The main article is titled "Vechtstreek leek in 1672-'73 nogal op Oekraïne nu" (The Vechtstreek looked a lot like Ukraine now in 1672-'73). The author is Daan Wolfert. The article discusses the historical region of the Vechtstreek during the 17th-century wars, comparing it to modern Ukraine. It mentions the devastation of the region, including the burning of villages like Waverveen, Breukelen, and Abcoude. A small map shows the location of the Vechtstreek in the Netherlands. A large historical illustration depicts a battle scene. The article also mentions a book by Daan Wolfert, 'Een ramp voor de Vechtstreek, 1672-1673', published by Verloren, priced at €25. Other news items on the page include a report on a robbery in Utrecht and a notice about a book release.

Interview AD Groene Hart met Bernt Feis

Boek schetst veelzijdigheid van Willem III: ijzervreter, vredesapostel, generaal of toch diplomaat?

@ AD Groene Hart /Ad van den Herik

Als bijdrage aan de nationale herdenking van het Rampjaar 1672 brengen Jan van Es en Bernt Feis een boek uit: *In het Spoor van de Prins*. In de 136 bladzijden tellende uitgave schetsen de Woerdense auteurs een veelzijdig beeld van prins, stadhouder en later koning Willem III (1650-1702). De man die zo'n cruciale rol vervulde in de strijd tegen Lodewijk XIV, de Franse zonnekoning die ons land drieënhalve eeuw geleden onder de voet wilde lopen.

Met hun boek geven Van Es en Feis de lezer een rondleiding door het levensmuseum van Willem III. Feis wil vanuit zijn eigen onderzoek en expertise wel een antwoord geven op de vraag die veel historici bezighoudt, namelijk of Willem III nu moet worden aangemerkt als ijzervreter of vredesapostel en meer als generaal dan diplomaat?

Lodewijk XIV was de Poetin van die tijd. Feis

„Hij wordt wel vaak voorgesteld als ijzervreter. Willem III hield van vechten en veldslagen. Dan keek hij niet toe. Maar hij stond ook bekend om zijn diplomatie. Zo wist hij Engelse parlementsleden en Duitse vorsten aan zich te binden en heeft hij als

calvinist zelfs de paus aan zijn kant weten te krijgen.” Kortom, Feis vindt dat Willem III zich niet zomaar in één hokje laat duwen.

Kunstverzamelaar

Niet iedereen weet dat Willem III een verwoed kunstverzamelaar was. Zo telde zijn privécollectie schilderijen van onder andere Anthony van Dyck. Paleizen en jachthuizen (laten) bouwen en tuinen aanleggen rekende Willem III ook tot zijn favoriete bezigheden. Paleis Het Loo is daar een voorbeeld van. „En natuurlijk moesten de fonteinen van Het Loo hoger spuiten dan die in Versailles”, lacht Feis.

En ontegenzeggelijk valt er een vergelijking te maken tussen het Rampjaar 1672 en de huidige oorlog in Oekraïne. „Lodewijk XIV was de Poetin van die tijd. Hopelijk zet het boek mensen aan tot nadenken over hoe je je moet verweren tegen een dictator”, besluit Feis.

Jan van Es en Bernt Feis, *In het spoor van de Prins, de wereld van Willem III, ca 225 afb., 136 blz. hard cover, prijs € 19,95. Uitg. Platform Rampjaarherdenking.*

<https://www.ad.nl/woorden/boek-schetst-veelzijdigheid-van-willem-iii-ijzervreter-vredesapostel-generaal-of-toch-diplomaat~a31bdc1d/>

Thema van de Maand is Wat een ramp!

Beatrice de Graaf schrijft essay Maand van de Geschiedenis 2022

Beatrice de Graaf schrijft het essay van de Maand van de Geschiedenis 2022. Dit is op 14 maart bekendgemaakt tijdens Tijd voor MAX op NPO 1. Eerdere essayisten zijn onder anderen James Kennedy, Abdelkader Benali en Alma en Marita Mathijssen.

Foto: David van Dam / De Beeldunie

Crisis!

Nederlanders redden zich altijd wel uit een crisis. Ze worstelden en kwamen boven. Ze hielpen elkaar of werden er weer bovenop geholpen door Vadertje Staat. Maar tegenwoordig lijken er steeds meer burgers te twifelen aan die uitgestoken hand. Wil de staat ons wel redden, is het geen verkapte onderdrukking?

In *Crisis!* schetst Beatrice de Graaf historische Nederlandse crises en de rol die de overheid speelde als crisisbeheerser. Eeuwenlang was er helemaal geen overheid en waren we op elkaar aangewezen. Pas met de komst van het koninkrijk in de negentiende eeuw en nieuwe wetten rondom volksgezondheid, rampbestrijding en crisisbeheersing nam de overheid die taken van de burger over. Tegelijkertijd namen de verwachtingen, de kritiek en de achterdocht van de burgers toe.

Historicus Beatrice de Graaf is faculteitshoogleraar geschiedenis van de internationale betrekkingen

aan de Universiteit Utrecht. De Graaf treedt in de media regelmatig op als terrorisme-expert en nam op 12 jl. maart de Comeniusprijs 2022 in ontvangst voor haar werk op het gebied van de geschiedenis van oorlog, vrede en veiligheid en de bijzonder heldere en onafhankelijke wijze waarop zij over deze onderwerpen aan het publieke debat deelneemt.

Wat een ramp!

Van persoonlijke rampen tot catastrofes die de samenleving ontwrichten: rampen zijn van alle tijden. Daarom onderzoeken we in oktober de verwoestende kracht van rampen, maar kijken we ook naar rampen die door menselijk handelen zijn voorkomen. We brengen een ode aan de veerkracht en weerbaarheid die een ramp in de mens kan opstuwen. En aan de creativiteit, samenwerking en innovatie die uit een vreselijke gebeurtenis kunnen voortvloeien.

[Lees meer over het jaarthema van de Maand van de Geschiedenis en bekijk de trailer.](#)

Het essay Crisis! is een uitgave van Uitgeverij Prometheus en is de hele maand oktober te koop in de betere boekhandel zo lang de voorraad strekt.